

woordigers van de paedagogische wetenschap. Zij komen alle met de pretenties van het naturalisme. Het naturalisme toch wil de wetenschap bij uitstek zijn. De natuur is de eenige groote werkelijkheid, en dus is de natuurwetenschap uitsluitend de wetenschap en is de weg tot de waarheid alleen bij háár te vinden. Hier heeft dan ook de natuurwetenschap de levensbeschouwing te beheerschen, en hebben de geconstateerde feiten alle deductief opgestelde theses te verdrijven. Deze wetenschap, die alleen berekent, is objectief, eenvoudig en voor 't gezond verstand alleen vanzelfsprekend. En of men zich aansluit bij Comte, Renan of Le Dantec, bij Stuart Mill, Darwin of Spencer, bij Feuerbach, Büchner of Haeckel, dan wel bij Lombroso of Opzoomer, steeds weer is de grondtoon dezelfde.¹⁾

Deze naturalistische overheersching evenwel, die speciaal in Spencer en Meumann dreigend begon te worden voor de paedagogiek, heeft in haar bizarren vorm afgedaan.²⁾ Want dit naturalisme, dat slechts de natuur wilde erkennen als werkelijkheid, ontkende in zijn atomiseering van het leven, het leven zelf. Slechts wíj ideeën heerschen kunnen, kon het naturalisme het uithouden. Het moest sterven, wíj het de natuur van de natuur voorbijzag. Het is wel tragisch! Het naturalisme leefde van 't geen het loochende en het stierf aan 't geen het beleed.³⁾

Trouwen heel de theorie van de berekening is weer een filosofie op zichzelf. Dát men zegt geen wijsbegeerte noodig te hebben, maar intuschen een „ervaringswetenschappelijke paedagogiek” meen te kunnen poneeren, is gevolg van de stelling, dat er een alles verklarende causale samenhang der dingen is. Met déze filosofie wordt elke andere wijsbegeerte bestreden.⁴⁾ En de naturalistische paedagogiek herinnert ons er aan, dat heel de natuurwetenschappelijke richting vrucht was van een filosofie, al was het dan ook de naturalistische filosofie.

Toch heeft deze beoefening van de paedagogiek dit groote voordeel gebracht, dat zeer uitdrukkelijk de aandacht gevestigd werd op het feit, dat er bij de opvoeding óók te rekenen valt. Al is dan allermínst hier alles berekening. Maar de reacties, die tegen het naturalisme optraden, wezen elk op minstens één zijde van zijn te kort; al was 't alleen reeds door haar namen: we denken aan het activisme van Eucken, het perso-

¹⁾ cf. Litt, a.w. 14 sqq., H. Bavinck, Paed. Beg. 18/54 sqq., De Hovre, a.w. 30 sqq.

²⁾ cf. De Hovre, a.w. 32. H. Bavinck, Christel. Wereldbesch. 32 sqq., Litt, a.w. 18. 19.

³⁾ cf. De Hovre, a.w. 74. Em. Boutroux, De la contingence des lois de la nature (1874). Id. Science et religion dans la philosophie contemporaine (1908). R. Eucken, Geistige Strömungen der Gegenwart (1906). Erkennen und Leben (1912).

⁴⁾ cf. Litt, a.w. 17.